

Lepp želi ovom knjigom pomoći ljubiti, bolje ljubiti i suočiti se s patnjom što je donosi odsutnost ljubavi. Želi pridonijeti rastu ljubavi u životu pojedinaca i ljudskih zajednica.

Adalbert Rebić

Inos BIFFI — Franco VIGNAZIA, *Euharistija i njezina povijest*, KS, Zagreb, 1. izdanje 1984, 2. izdanje 1986.

»Povijest euharistije« katehetsko je djelo koje želi mlade ljude uvoditi u čudesnu povijest spasenja kako bi i oni mogli postati njezini aktivni dionici. »Povijest euharistije« kateheza je o središnjem sakramentu, o euharistiji. Raspravlja o njezinoj povijesti, o njezinoj pozadini, tj. o Posljednjoj večeri, i njezinu razvoju kroz povijest, o njezinu značenju za Crkvu i za vjernika pojedinca. Raspravlja i o raznim oblicima što ih je euharistija poprimila tijekom povijesti od početaka pa sve do dana današnjega. U euharistiji vjernici slave žrtvu Krista Kristova, uprisutnjuju pashalno otajstvo Kristove smrti i uskrsnuća i ostvaruju njegovo prisustvo u Crkvi.

Knjiga je izvrsno opremljena: tekst je značaki pisan i popraćen vrlo impresivnim slikama koje su prilagođene mladim ljudima našeg vremena. Knjigu je napisao Inos Biffi, a tekst slikama popratio Franco Vignazia. Izvornik je napisan na talijanskom jeziku i objavljen 1983. godine. Odmah su, gotovo u isto vrijeme, napravljeni prijevodi na američki, engleski, francuski, španjolski, slovenski i hrvatski, te objavljeni u zemljama dotičnih jezika. To je tako izvanredan katehetski priručnik da bi ga svaka katehetska ustanova, počevši od obitelji pa preko župe do katehetskih instituta trebala uzeti u obzir već prema naravi ustanove, ili kao udžbenik za učenje ili kao djelo za kritički osvrt i studij.

Predgovor djelu napisao je milanski nadbiskup kardinal Karlo Maria *Martini*. Taj je predgovor tako dobar da bih ga ovdje jednostavno želio prepisati. Kardinal *Martini* naime piše:

Kateheza Sakramenata — poslije naviještanja Evanđelja — pripada stalnim zadaćama Crkve. Sakramenti odistinski nisu neodređeni religiozni čini, niti pak čisti simboli ili sjećanja na prošle događaje: sakramenti označuju i danas uprisutnjuju u Crkvi Vazam Gospodnji, dar Duha Svetoga, milost spasenja, što je počelo kršćanskog života, tj. ljubavi. Zato su im oci posvetili opširne i zauzete rasprave. Dovoljno je sjetiti se svih šest govora svetoga Ambrozija pod naslovom »Sakramenti« i njegove knjžice o »Otajstvima«.

Među sakramentima prva je euharistija koja je — kao znak osobne prisutnosti Isusa Krista — na određeni način izvor i cilj svih ostalih. Ona je postavljena u središte života Crkve; ona je »uvod u« sadržaj njezina poslanja. Zbog toga, u okviru tumačenja sakramenata, uvođenje u euharistiju i njezino slavlje zauzima prvo mjesto.

Ova *Povijest euharistije* zamišljena je kao pomagalo za euharistijski pastoral, posebno u nekim svojim naglascima i obilježjima na koja želimo posebno upozoriti. Ponajprije — polazeći od činjenice da je euharistija proslavni čin — razlaže kako je nastala unutar povijesti spasenja i kako se zatim oblikovala tijekom povijesti. To jest, izlaganje o euharistiji oslanja se na izvještaj o Večeri Gospodnjoj, a pozadina na kojoj se promatra jesu svi događaji koji su euharistiju nagovijestali i pripremali. Bez razumijevanja — »razumijevanja vjere« — Riječi koja je potvrđena kao Pismo, euharistija se ne može razumjeti, kao što se ne može razumjeti nijedan sakrament.

No, srećom, euharistija je osvijetljena u samom iskustvu Crkve isticanjem najznačajnijih doktrinarnih i obrednih trenutaka, stalnosti vjere i značenja u onome što je nepromjenljivo, i promjena u onome što je podložno mijenjanju. U sklopu tog rasuđivanja osvijetljene su promjene i uputan ili neophodan razvoj, a *nisu prešućene sjene, granice i zahtjevi* za obnovom u vidu bolje teologije ili življe liturgije. Kraj povijesnog pregleda govori o obnovi euharistijske liturgije II. vatikanskog sabora čiji se smisao i uvjeti mogu jasno uočiti. Očito je da se euharistijska kateheza ne može svesti na povijesno osvjetljavanje: ona mora biti više od puke obavijesti i uvesti u djelotvorno sudjelovanje u sakramentu, osvjetljujući njegovo sadašnje slavlje.

Drugi dio knjige objašnjava znakove, riječi, sastav euharistijske liturgije kako se ona danas u Crkvi vrši. Bez tog jednostavnog i bitnog prikaza, želje i nakane II. vatikanskog sabora ostale bi neupotrebljive. Treba svakako istaknuti vrijednosti načina koji je nadahnio knjigu što je predstavljamo: kršćanska je kateheza prije svega uvođenje u otajstvo Boga, u njegovo »dolaženje« i očitovanje u povijesti, u život Crkve, u odvijanje čina otkupljenja. U tom cilju, s primjerenom postupnošću, obraća se ne samo idejama i misaonoj sposobnosti nego i simboličkim izvorima spoznaje u optičaju pojmova i akcija, apstrakcija i predodžaba.

Ova pedagogija objašnjava drugu posebnost knjige. Ona ne nudi samo tekst. Napisana riječ prelazi u slikovitost. Predočavanje vizualizira govor pokrećući fantaziju. Slika —

ozbiljna i bujna u svojoj smišljenosti — treba se promatrati dugo, u cjelini i u pojedinostima koje nisu lišene prostodušnih i živopisnih poteza, gotovo kao upućivanje i pružanje prema određenom i mišljenom spletu. Knjiga je, naime, ponajprije namijenjena mladeži kojoj se Crkva svojom katehezom uvijek obraćala s namjerom i željom da stigne do zrelosti, produbljujući sebe napredovanjem u dobi. Sada će i mladi moći, upravo zahvaljujući slikama, razumjeti govor koji nije uvijek lagan i neposredno razumljiv: euharistijski nauk, s raspravama koje je izazvao, odaje svoje teške pa čak i suptilne strane. Tekst je, međutim, namijenjen i odraslima, da bi se uz njihovu posredovanje i uz pomoć slika djeca postupno uvela u otajstvo tijela i krvi *Gospodinove*, u njegovu liturgiju. Među odrasle katehete na osobit način ubrajamo roditelje, na koje služba uvodenja u kršćanstvo spada među prvima; bez njih bi sakramentalno iskustvo i život djece, usprkos prvotnom makar i jakom žaru, gotovo neizbježno upali u opasnost krize i iscrpljenja. Namjera ovog rada, način na koji je izveden, stvaraju dobar znak da on doista posluži kao sredstvo kateheze i djelatnog sudjelovanja u euharistiji...

Na taj način Kristova žrtva i njezin sakrament postat će već od početka hoda vjere središte i model života. Uistinu — prema samom naslovu posljednjeg poglavlja knjige — poslije liturgije »Misa nije završena«, nego počinje, da bi se pretvorila u bratstvo. Posljednji cilj euharistije je ljubav.

Dotle riječi kardinala Martinija. Smatram da one mogu najbolje poslužiti kao predstavljanje i našim čitaocima, osobito svećenicima katehetama i sestrama katehisticama. Držimo da ne bi smjela biti nijedna kršćanska obitelj bez ove tako vrijedne knjige.

Adalbert Rebić

Jože KRAŠOVEC, *Antithetic structure in biblical hebrew poetry*, Supplements to the Vetus Testamentum 35, Leiden, E. J. Brill, 1984, XIV + 153 str.

Krašovčevo djelo *Antithetic structure...* prihvaćeno je kao doktorska disertacija na Hebrejskom sveučilištu u Jeruzalemu i objavljeno u glasovitom nizu *Supplements to the Vetus Testamentum* kao 35. svezak.

Riječ »antiteza« (od grč. antithesis) spada među one pojmove koji su nam posebno bliski. Svoj izvor ima u strukturi svemira pa i u

strukturi ljudske naravi i doživljavanja. Protivnosti kao svjetlo — tama, crno — bijelo, dobro — zlo pokazuju nam kako je antiteza odnosno suprotnost temeljna značajka svijeta i čovjekova života. Stoga nikakvo čudo da čovjek duboko proživljava suprotnosti u svom vlastitom životu. Izraz tog proživljavanja jesu razne vrste čovjekovog književnog, umjetničkog i filozofskog stvaralaštva.

Stari Grci i Rimljani imali su osobito snažno izražen osjećaj za zapažanje i izražavanje antiteza odnosno suprotnosti. Na području književnog stvaralaštva i govorništva najčešće su upotrebljavali antitezu. Vjerojatno je to razlog što je antiteza i u evropskoj književnosti do danas vrlo duboko ukorijenjena.

Unatoč svemu tome nigdje na svijetu nitko nije posvetio posebnu pažnju proučavanju antiteze. Stoga se Krašovec, profesor Svetog pisma na Teološkom fakultetu u Ljubljani, prihvatio tog posla. Prvi mu je povod za tu odluku bilo pripravljanje doktorske disertacije na Papinskom biblijskom institutu u Rimu (1975-1976) o stilskoj figuri *merizma* (sa suprotnim pojmovima izražava cjelovitost pod najrazličitijim vidicima). U hebrejskoj je bibliji antiteza jednako tako zastupljena kao i merizam. Dapače, u idejnom i stilskom pogledu ona je važnija književna i retorična vrsta od merizma.

Najpoznatiji oblik antiteze je antitetički paralelizam: u okviru dvaju stihova drugi stih izražava potpunu suprotnost prvom stihu (npr. Ps 18,28:

Jer narodu poniženu spasenje donosiš, a ponižavaš oči ohole).

Antitetički paralelizam prisutan je u gotovo svim knjigama Staroga zavjeta, a najprisutniji je u Knjizi izreka (Izr 10-15 i 28-29).

Autor je analizirao gotovo sve važnije antiteze: osim već spomenutih u Izr 10-15; 28-29 još i Suci 5 (*Deborina pjesma*), Jer, Ez, Ps i Job. Analizom tih primjera antiteze pokazao je da antiteze u Bibliji imaju iznad svega estetsku ulogu i estetski učinak. Oni služe kao odgovarajući izraz temeljnog biblijskog vjerovanja odnosno filozofije, gdje su ontološke i moralne suprotnosti tako značajne (npr. suprotnosti između Boga Jahve i idola, između svetosti i zloće, života i smrti...).

Budući da su antiteze iznad svega izraz intenzivnog čuvstvenog življenja i razmišljanja, one su poziv na intenzivnije čitanje Biblije u odnosu na strukturu teksta. Biblijski tekstovi nisu zapis apstraktnih istina koje bi nadilazile ljudske antinomije, nego su utjelovljenje rasetosti ljudskog bića između bitka i nebitka, između života i smrti, između istine i laži. Oblik je nosilac sadržaja koji odražava cjelovitu čovjekovu osobnost u traženju transcenden-